

ارزیابی اثر گردشگری پایدار بر توسعه اقتصادی مناطق روستایی احسان خالقی زاده^۱

کارشناسی ارشد، مدیریت جهانگردی، دانشکده فارابی دانشگاه تهران، تهران

چکیده:

گردشگری روستایی می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیکاری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی و پرکردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف و کاهش مهاجرت روستایی به کلان شهرها نقش عمده‌ای داشته باشد. هدف از تحقیق پیش رو ارزیابی اثر گردشگری پایدار بر توسعه اقتصادی مناطق روستایی است. افزایش سطح آگاهی اجتماعی و ایجاد روابطی گسترده بین جامعه میزبان و مهمان باعث جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و توسعه پایدار می‌شود. روش تحقیق این پژوهش علمی است گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی است. این تحقیق به این سؤال که روستا به عنوان مقصد گردشگری به چه میزان بر توسعه اقتصادی جوامع محلی تأثیر می‌گذارد پاسخ می‌دهد. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی در روستای مورد مطالعه استفاده شده است. پرسش‌نامه بین حدود صد نفر از ساکنین روستای مورد مطالعه پخش شده است. براساس یافته‌های تحقیق، می‌توانیم با ایجاد جاذبه‌های توریستی جدید مانند بیست دوچرخه سواری و سایت ورزش‌های هوایی که جزئی از پتانسیل‌های روستا است. نتیجه‌گیری از تحقیق حاضر نشان داد با ایجاد جاذبه‌های توریستی، سرمایه‌گذاران بیشتری هم مشتاق به سرمایه‌گذاری در این زمینه‌ها پیدا خواهند شد و این خود منجر به ورود گردشگران بیشتر برای روستا خواهد شد و در نتیجه‌ی ورود گردشگر مشاغل محلی مانند رستوران‌ها، اقامتگاه‌ها، کشاورزی و ... توسعه می‌یابد.

واژگان کلیدی: روستای گردشگری، جامعه محلی، توسعه اقتصادی، مقصد گردشگری.

¹ Khaleghizadeh.ehsan@gmail.com

مقدمه

توریسم روستایی یکی از مهمترین زیر گروه‌های توسعه صنعت گردشگری در هر منطقه است که امروزه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری محسوب می‌شود و به شکل فعالیت‌های توریستی در روستا صورت می‌گیرد با مرور زمان، گردشگری تغییرات چشمگیری داشته است اما همیشه بر پایه‌ی شناخت فرهنگ و آداب و رسوم دیگر کشورها، شهرها و یا حتی واحدهای کوچکتر اجتماعات انسانی یعنی روستاها بوده است. روستاها بر خلاف تصورات عامه مردم پیشرفت قابل توجهی داشته‌اند، که این دید مردم می‌تواند با گسترش گردشگری در فضاهای روستایی و آشنایی نزدیک با نحوه زندگی و معاش روستاییان تغییر کند (گل جلیلی و همکاران، 1403). با گذشت زمان و پیشرفت تکنولوژی ما شاهد تغییرات مثبتی در روستاها از منظر دآمداری و کشاورزی بوده‌ایم. در راستای این پیشرفت‌ها شاهد ظهور اکو ویلج‌ها یا همان بوم روستاها بوده‌ایم. بوم‌روستاها جوامعی غنی از فرهنگ و آگاه به محیط و زندگی روستایی هستند که از بسیاری از علوم به روز از جمله جامعه‌شناسی، معماری، زمین‌شناسی و انرژی‌های نو در زندگی روزمره خود بهره می‌برند. در دنیا نمونه‌های بسیاری از بوم روستا وجود دارد که سال‌هاست فعالیت دارند. در ایران اما پدیده‌ای به نسبت نو هست. همچنین امروزه گردشگری یکی از مهمترین ارکان اقتصادی جهان است که با توسعه روزافزون خود به یکی از بخش‌های اصلی اقتصادی و سرمایه‌گذاری در جهان مبدل شده است. گردشگری در حوزه‌های مختلفی صورت می‌گیرد که طیف وسیعی از انواع گردشگری را با توجه به منابع، امکانات و مواهب طبیعی، تاریخی، فرهنگی، ورزشی، درمانی و ... را شامل می‌گردد. صنعت رو به رشد گردشگری، نقش مهمی در توسعه ملی کشورها در آینده خواهد داشت. گردشگری از دیدگاه آرتور برمان، مجموعه مسافرت‌هایی را در بر می‌گیرد که به منظور استراحت، تجارت و یا دیگر فعالیت‌های شغلی

و یا به منظور شرکت در مراسم خاصی انجام می‌گیرد و نبود شخص گردشگر در محل سکونت دائم خود طی این مسافت، موقتی و زودگذر است. در سال‌های اخیر، گردشگری جایگاه ویژه‌ای در نظریات توسعه‌ی روستایی پیدا کرده و در کشورهای در حال توسعه نیز نگاه برنامه‌ریزان را به سمت خود سوق داده است. در ایران هم به دلیل وجود جاذبه‌ها و پتانسیل‌های فراوان در محیط‌های روستایی توجه خاصی به گردشگری به عنوان یک عامل جهت بهبود اوضاع اقتصادی روستاییان، شده است. گردشگری در برخی روستاهای ایران طی سال‌های متمادی منبع درآمد و اشتغالزایی بوده، اما همواره فقدان راهبردها و برنامه‌ریزی‌های کارا در سیاست‌های توسعه روستایی، برای هماهنگ کردن کارکردهای گردشگری با توسعه پایدار روستایی ملموس بوده است (شهرابی، 1403). در واقع گردشگری روستایی به عنوان یک مکمل بازار روستایی و منبع مهمی برای اشتغال جوامع کم تحرک (مانند جوامع روستایی) است چرا که اشتغال در این صنعت به مهارت و کارآموزی بالایی نیاز ندارد و مردم بومی و محلی با اندکی مهارت می‌توانند در مشاغل خدماتی مشغول افزایش فرصت‌های اقتصادی، باعث مطلوبیت بیشتر نگرش‌های ساکنان محلی می‌شود. به طور کلی، توریسم به واسطه توسعه اقتصادی مورد توجه قرار گرفته و به همین خاطر به آن لقب باز دیگر سو گردشگری روستایی به عنوان عامل توسعه فرهنگی، اجتماعی، «صادرات نامریی» داده‌اند اقتصادی، کالبدی و ... از تبدیل نواحی روستایی به نواحی فقیر و در حال فرسایش جلوگیری کرده و روح روستا را در کالبد زمان محبوس نمی‌کند. از طرفی دیگر فعالیت‌های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستاها و بالاخره جلوگیری از برون‌کوچی روستاییان از اثرات اقتصادی توریسم محسوب می‌شود. مردم روستا صاحبان اصلی زیستگاه‌های طبیعی هستند. قلمرویی که در آن زندگی می‌کنند، زبان، فرهنگ، روح و دانش آنها به این مردمان

- روستا به عنوان مقصد گردشگری به چه میزان بر افزایش اشتغال جامعه محلی تأثیر دارد؟

مبانی نظری تحقیق گردشگری

تور در زبان فرانسه به «تور» گردشگری یا توریسم واژه‌ای فرانسوی که از ریشه معانی زیر آمده است: حرکت دورانی (چرخش)؛ عمل پیمودن، طی کردن، سیر کردن و گردش نمودن. به نظر پیرلاروس، توریسم یا گردشگری عمل مسافرت به منظور تفریح و لذت است و گردشگر و بر: توریست، کسی است که برای خشنودی خود و لذت بردن مسافرت می‌کند. اساس تعریف سازمان جهانی گردشگری، گردشگری شامل فعالیت‌های اشخاصی است که به خارج از محیط عمومی و معمولی خود مسافرت و در آنجا اقامت می‌کنند، مشروط بر اینکه این اقامت کمتر از یک روز و بیشتر از یک سال نباشد و با اهدافی همانند تفریح، تجارت و غیره در ارتباط باشد همچنین گردشگری به مجموعه مسافرت‌هایی گفته می‌شود که بین مبدا و مقصدی با انگیزه‌های استراحتی، تفریحی، تفریحی، ورزشی، دیداری، تجاری، فرهنگی و گذراندن اوقات فراغت انجام می‌گیرد و در آن شخص گردشگر در مقصد اشتغال و اقامت دائم ندارد. در بررسی صنعت گردشگری با رویکرد سیستمی، نشان داده می‌شود که ترکیبی از فعالیت‌ها، خدمات و صنایع مختلف، صنعت گردشگری را شکل می‌دهد (هدیه لو و همکاران، 1403). کمیت، کیفیت و هماهنگی عوامل و بخش‌ها در عرضه محصول، نقش مهمی در موفقیت و توسعه این صنعت در هر منطقه ایفا می‌کند. تعریف گردشگری توسط اتحادیه بین‌المللی سازمان گردشگری رسمی در سال 1963 ارائه شد و در سال 1968 توسط سازمان جهانی گردشگری تصویب شد. بر طبق نظر آنها گردشگران، بازدید کنندگان موقتی هستند که حداقل 24 ساعت به دلایلی از جمله اوقات فراغت و داد و ستد به منطقه‌ای سفر می‌کنند. در تعریفی که سازمان ملل متحد ارائه کرده "توریست فردی است که بیش از یک روز و

تعلق دارد. برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های گردشگری براساس اصول توسعه پایدار با در نظر گرفتن ملاحظات اجتماعی و طبیعی منطقه همچنین می‌تواند انگیزه‌های برای باقی ماندن جوانان در روستا و پیشگیری از مهاجرت آنها به شهرهای بزرگ باشد (قبادی و همکاران، 1403).

ایجاد یک محیط سالم در نواحی روستایی یکی از مهمترین مسائل محیطی است که نه تنها در سیاست‌های توسعه روستایی، بلکه در سیاست‌های سرزمینی نیز اهمیت فراوان دارد. در این راستا، لزوم توجه به الگویی از سکونت‌گاه زیستی که از پایداری لازم در توسعه برخوردار باشد و در همه زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاست و زیست محیطی به بهترین وجه به کار گرفته شود بیش از پیش احساس می‌گردد. الگوی گردشگری روستا به عنوان یکی از رویکردهای نوظهور در توسعه پایدار روستایی در سطح ملی است که می‌تواند نقش موثری در حفظ محیط زیست طبیعی و ارتقای کیفیت زندگی در سکونت‌گاه‌های روستایی کشور داشته باشد. همچنین می‌توان بیان کرد گردشگری روستایی می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیکاری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی و پر کردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف و کاهش مهاجرت روستایی به کلان شهرها نقش عمده‌ای داشته باشد (وانگ، 2023) که در تحقیق حاضر ما به دنبال ارزیابی اثر گردشگری پایدار بر توسعه اقتصادی مناطق روستایی هستیم.

سوالات تحقیق

- سؤال اصلی: روستا به عنوان مقصد گردشگری به چه میزان بر توسعه اقتصادی جوامع محلی تأثیر دارد؟

سوالات فرعی

- روستا به عنوان مقصد گردشگری به چه میزان بر افزایش درآمد جامعه محلی تأثیر دارد؟

4. جامعه‌ی میزبان، مردمی که به توریسم به عنوان پدیده‌ای توجه می‌کنند که موجب اشتغال است و امکان تعامل فرهنگی را بین مردم و توریست‌ها فراهم می‌آورد که این تعامل می‌تواند اثرات مثبت و یا منفی داشته باشد (معمدی و همکاران، 1403).

گردشگری روستایی

گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی که به وسیله کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگر و نیز فعالیت‌هایی که به وسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می‌گیرد، گفته می‌شود. همچنین گردشگری روستایی، نتیجه یک مفهوم فراگیر از گریزهای شهری است که در سطره سرمایه‌داری، رهیافت پساوردیسم را در عبور از نگرش تک محور در نواحی روستایی در قالب کنش‌پذیری اقتصادی - اجتماعی که می‌تواند زمینه‌ساز درآمد و اشتغال باشد، در هم آمیختگی با صنعت زمین‌داری به اجرا می‌گذارد. گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های مختلف روستایی و پیرامون آنها که در بردارنده آثار مثبت و منفی برای محیط زیست روستا، انسان و طبیعت. گردشگری روستایی را می‌توان از دو منظر مختلف مورد توجه قرار داد: از یک سو محیط‌های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می‌کنند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و سطره فناوری در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن اقتصاد روستایی و ابسته به زمین می‌تواند راه‌های تنفس دیگری را نیز تجربه کند. هر چند گردشگری راه حلی برای تمامی مشکلات نواحی روستایی محسوب نمی‌شود، یکی از شیوه‌هایی است که می‌تواند آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می‌تواند به کند شدن روند تخلیه سکونت‌گاه‌های روستایی و جریان مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند (غابستانی و همکاران، 1403).

کمتر از یک سال در محلی غیر از محل اصلی زندگی خود بماند". این تعریف سفرهای تجاری و بازرگانی را شامل می‌شود ولی سفرهای مربوط به کارکنان نظامی، دیپلمات‌ها، مهاجران و دانشجویان را دربر نمی‌گیرد. اوتانت، دبیر کل پیشین سازمان ملل متحد، سال 1976 را سال گردشگری اعلام کرد و ضمن سخنرانی مشهوری به همین مناسبت اظهار داشت: "گردشگری با پدید آوردن تفاهم متقابل میان ملت‌ها به پیشبرد و استواری صلح جهانی کمک‌های شایسته‌ای می‌کند" (خلیل مقدم و همکاران، 1403).

اصطلاح گردشگری از سال‌های 1380 به بعد به تدریج وارد ادبیات گردشگری ایران شد. نخستین واژه‌ای که در مقابل کلمه توریسم در زبان فارسی بکار رفت، جهانگرد بود. پس از آن، در سال‌های پس از انقلاب هم مدتی واژه سیاحت معمول شد. اما سرانجام واژه گردشگری جای خود را باز کرد و به عنوان گردشگری شامل: معادل فارسی توریسم و سیاحت در زبان فارسی تثبیت شد (معزی نسب و همکاران، 1403).

همچنین توریست به افرادی اطلاق می‌شود که در ارتباط با کار و حرفه‌ی خویش سفر می‌کنند و آنان که فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی انجام می‌دهند. به این ترتیب، دامنه تأثیرگذاری گردشگری بر محیط و تأثیرپذیری آن از محیط، بسیار وسیع‌تر می‌شود. در تعریف توریسم و تعیین قلمرو آن، باید گروه‌های مختلفی که در این صنعت مشارکت دارند و از آن تأثیر می‌پذیرند را لحاظ کرد. عوامل عمده در صنعت توریسم عبارتند از:

1. توریست‌ها که در صدد کسب تجارب فیزیکی و روانی و رضایت و راحتی از سفرند.
2. سازمان‌های فعال در زمینه‌ی تهیه و تدارک کالاها و خدمات مورد نیاز توریست‌ها.
3. دولت کشور میزبان، شامل سیاست‌مدارانی که به توریسم به عنوان وسیله‌ای برای ایجاد درآمد شهروندان و افزایش درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم می‌نگرند.

از فعالیت‌های خدماتی موجود مثل سیستم حمل و نقل، مراقبت‌های دارویی، صنایع و حرفه‌های سنتی روستایی حمایت می‌شود (سارولین، 2025).

فرصت‌هایی برای فعالیت‌های چندگانه به وجود می‌آید و بدین وسیله از رکود اقتصادی موقتی جلوگیری و از درآمدها حمایت می‌شود که در مقابل این تأثیرات، پیامدهای منفی توسعه گردشگری نیز وجود دارند. با ورود گردشگران به یک منطقه قیمت‌ها به صورت تصاعدی بالا می‌رود، قیمت زمین‌ها افزایش و کاربری تغییر می‌یابد و اجناس به قیمت گزافی به دست مردم می‌رسد. این عوامل باعث می‌شود که افراد بی‌بضاعت در روستاها از خرید کالاهای ضروری عاجز باشند که مشکلات اجتماعی متعددی را به وجود می‌آورد. با توسعه گردشگری، افراد بیکار و جویای کار از سایر مناطق به این نواحی هجوم می‌آورند و نیروی انسانی خود را با قیمت ناچیزی عرضه می‌کنند که نوعی بیکاری فصلی به وجود می‌آید. مالکیت خانه‌های ویلاقی در مناطق روستایی به این معناست که مردم محلی بیش از حد به این صنعت وابسته‌اند و در نتیجه توسعه گردشگری نظارت جوامع محلی بر مناطق توریستی کم می‌شود (همان منبع).

گردشگری و توسعه

گردشگر و اقتصاد گردشگری در حال حاضر، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اقتصاد تجاری جهان است، افزون بر این بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. مسافران و جهانگردان یک منبع مهم ارزی محسوب می‌شوند و دولت‌ها روز به روز در جهت گسترش گردشگری و گزینه‌های جدید تلاش می‌کنند صنعت گردشگری بدون شک نقش مهمی در برقراری ارتباطات فرهنگی و پرهیز از اجرای یک برنامه‌ی یکنواخت روزمره ایفا می‌نماید، این صنعت به دلایل مختلف از جمله افزایش درآمد ارزی، ایجاد اشتغال، فروش محصولات تولیدی و ...

وجه مشخصه این نوع از گردشگری که با الگوهای دیگر گردشگری پیوند دارد، استقرار و مسافرت در نواحی روستایی است. تعریف گردشگری روستایی با دشواری و پیچیدگی زیادی همراه است، زیرا تعریف نواحی روستایی که این نوع گردشگری در آنها صورت می‌گیرد، بسیار مشکل است. برای مثال معیارهای مورد استفاده برای این موضوع توسط کشورهای مختلف، متفاوت است همانطور که لین اشاره می‌کند، گردشگری روستایی فعالیتی پیچیده و چند وجهی است که شامل انواع متفاوتی از گردشگری مبتنی بر مزرعه تا سفرهای آموزشی، گردشگری قومی و اکوتوریسم خواهد بود. این فعالیت‌ها با درجات متفاوتی در بسیاری از نواحی وجود دارد به طور کلی گردشگری روستایی از دو جنبه اهمیت دارد، یکی به عنوان یک فعالیت گسترده جهانی و دیگری از نظر تاکید بر آن در سیاست‌های منطقه‌ای و محلی پس منطقی است که بپذیریم که تعریفی عام و قابل قبول از گردشگری روستایی وجود ندارد. گردشگری روستایی منبع با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله مهمی برای توسعه‌ی اجتماعی- اقتصادی جوامع روستایی باشد و در بسیاری از کشورها، با سیاست‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً وسیله‌ای در جهت حمایت محیط زیست و فرهنگ روستایی می‌باشد و بنابراین می‌تواند نقش اساسی در توسعه و حفظ روستا داشته باشد (حیدری و همکاران، 1403).

اثرات مثبت و منفی توسعه اقتصادی گردشگری روستایی

مهمترین تأثیر مثبت گردشگری در نواحی روستایی:

اشتغال‌زایی، ایجاد درآمد و فرصت‌های شغلی برای مردم محلی می‌باشد که در کنار فعالیت‌های رایج کشاورزی، دامداری یا ماهیگیری صورت می‌گیرد.

کمک به کاهش قدرت نامتعادل اجتماعی.

فراهم کردن فرصت‌های شغلی برای نگهداری جمعیت منطقه‌ای و ضریب تکاثری بالا

بر توسعه پایدار حاکم شد و تأثیر متقابل اقتصاد، اجتماع و محیط زیست مورد توجه قرار گرفت. در این دیدگاه توسعه پایدار، توسعه‌ای بلندمدت است که می‌توان گفت توسعه در خور و پایدار درصدد فراهم آوری، نسل‌های آینده را نیز در برمی‌گیرد استراتژی‌ها و ابزاری است که بتواند به پنج نیاز اساسی تلفیق حفاظت و توسعه، نیازهای اولیه زیستی انسان، دستیابی به عدالت اجتماعی، خود مختاری و تنوع فرهنگی بر حفاظت یگانگی اکولوژیک پاسخ می‌دهد (کورج، 2023).

توسعه‌ی پایدار به تعبیری، یک مفهوم اخلاقی است و به تعبیر دیگر یک مفهوم علمی، اگر چه کاملاً با علوم طبیعی و اقتصاد درآمیخته است اما، شاید بیشتر نشات گرفته از فرهنگ و ارزش‌های انسانی و تداوم حیات بشری تصور شود. مفهوم جدی توسعه‌ی پایدار کلی نگر است و همه‌ی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و دیگر نیازهای بشری را در برمی‌گیرد. به اعتباری، مهمترین جاذبه در توسعه‌ی پایدار در جامع‌نگری آن است. بر این مبنا توسعه پایدار مفهوم گسترده‌ای می‌یابد که همه‌ی جوانب زندگی انسان‌ها را در برمی‌گیرد و در فرآیند آن، سیاست‌ها و زمینه‌ی اقتصاد، بازرگانی، تکنولوژی، منابع طبیعی، آموزش، بهداشت، صنعت و نظایر این‌ها، به گونه‌ای طراحی می‌شوند که توسعه‌ی اقتصادی اجتماعی و زیست محیطی را تداوم بخشند (همان منبع).

توسعه روستایی

تعاریف مختلفی درباره توسعه روستایی با توجه به دیدگاه‌های مختلف وجود دارد که در هر یک بر موضوعات خاصی تأکید شده است. در پارادایم جدید توسعه روستایی که مبتنی بر اصول توسعه پایدار می‌باشد بیشتر بر موضوعاتی مانند توانمندسازی مردم، ایجاد ظرفیت‌های جدید، احترام به اطلاعات و دانش بومی، افزایش آگاهی و اطلاعات مردم روستایی، رضایت از زندگی، حفظ محیط زیست، ارتباط و پیوند بین کنشگران

در سال‌های اخیر مورد توجه بیشتری قرار گرفته است. به علاوه می‌توان از مزایای دیگر این صنعت به فقرزدایی اشاره نمود. توریسم به عنوان یک عامل اقتصادی عمده و بسیار موثر در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته و بدون شک صنعت توریسم تنها راه توسعه نمی‌باشد ولی می‌تواند موجبات توسعه اقتصادی در برخی از کشورها و مناطق در حال توسعه و توسعه نیافته را فراهم آورد و همراه با ادامه توسعه این صنعت، امکان رشد بالقوه را بوجود آورد (بروکسن، 2024).

توسعه پایدار

امروز دیگر در تعریف توسعه نمی‌گویند که توسعه چیست بلکه می‌گویند توسعه چه باید باشد: در این بایدها و نبایدها است که ارزش‌های مختلف مطرح می‌شوند و به توسعه جهت می‌دهند. در نگاه جدید به توسعه، تقابل منافع بین رشد و محیط مطرح می‌شود. عدالت بین نسل‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد و نیازهای ساده، مشروع و واقعی از خواسته‌های کاذب تفکیک می‌گردد. اصطلاح توسعه پایدار که در اغلب برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی مطرح است از دو کلمه‌ی توسعه و پایدار ترکیب شده، توسعه به معنی ارتقای کیفیت زندگی و کلمه‌ی توسعه به معنی ارتقای کیفیت زندگی و کلمه‌ی پایدار به معنی همیشگی و جاویدان است. در معنای خاص، به مفهوم در نظر گرفتن خواست‌های نسل حاضر و نسل‌های آینده و تأمین نیازهایشان و ایجاد تعادل بین انسان و محیط، کارکرد و روابط میان آنها تعریف می‌گردد توسعه‌ای که نیازهای فعلی را کمیسیون برانت لند در سال 1987 توسعه پایدار را چنین تعریف کرد. «بدون خدشه‌دار کردن توانایی نسل آینده برای برآورده ساختن نیازهای خود برآورده نمایند در این تعریف حق هر نسل در برخورداری از همان مقدار سرمایه طبیعی که در اختیار نسل‌ها قرار داشته به رسمیت شناخته شده و استفاده از سرمایه طبیعی در حد بهره‌ی آن مجاز شمرده شده است. اما از آغاز دهه 1990 اندیشه سیستمی

محیطی را مدنظر قرار می‌دهد و همبستگی میان محیط و جامعه را از یاد نمی‌برد (شهرابی، 1403).

به طور کلی توسعه پایدار روستایی تحولات مستمر و همه جانبه‌ای است که در چارچوب آن ظرفیت‌ها و توانایی‌های اجتماعات روستایی در جهت رفع نیازهای مادی و معنوی و مشارکت موثر در فرایندهای شکل دهنده نظام سکونت محلی (اکولوژی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد و بر سه اصل توانمندسازی، ظرفیت‌سازی، و امنیت اکولوژیکی، امنیت اقتصادی استوار است. آنچه امروزه در مورد توسعه در مناطق روستایی مطرح است، توسعه پایدار روستایی است. توسعه پایدار توسعه‌ای است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تأمین کند بدون آن که توان‌های محیطی و زیستی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهای‌شان به مخاطره اندازد (غابستانی و همکاران، 1403).

توسعه‌ای که در مناطق روستایی بیشتر مورد نظر بوده و لازم است تا برنامه‌ریزان روستایی مدنظر داشته باشند به شرح زیر است. توسعه باید تغییری در جهت بهبود شرایط زندگی برای اکثریت مردم باشد، مردمی که از توسعه سود می‌برند باید بیشتر از مردمی باشند که از آن متضرر می‌شوند، توسعه باید دست کم مردم را نسبت به تأمین حداقل نیازهای زندگی‌شان یا نیازهای ضروری زندگی‌شان مطمئن سازد، توسعه باید با نیازهای مردم هماهنگی و مطابقت داشته باشد، توسعه باید باعث تشویق خود اتکایی شود، توسعه باید بهبود طولانی و مستمر را به ارمغان آورد، توسعه نباید باعث تخریب محیط زیست طبیعی باشد (معتمدی و همکاران، 1403).

روش تحقیق

روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش بر اساس ماهیت تحقیقات علوم انسانی در گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. با توجه به ویژگی‌ها و خصوصیات موضوع مورد مطالعه، از روش‌های متداولی

توسعه و مردم محلی، مشارکت، مردم‌گرایی، برابری در دسترسی به فرصت‌ها، افزایش سطح کارایی و بهره‌وری مورد تأکید قرار دارد. در این راستا می‌توان گفت توسعه پایدار روستایی فرآیندی همه‌جانبه، موزون و درون‌زا است که در چارچوب آن ظرفیت‌ها و توانایی‌های اجتماعات روستایی برای رفع نیازهای اساسی مادی- معنوی و کنترل موثر بر نیروهای شکل‌دهنده نظام سکونت محلی (اکولوژیکی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی و سرزمینی) رشد و تعالی می‌یابد (دمیرید، 2023).

توسعه روستایی عبارت است از افزایش کمی ثروت و تحول کیفی نظام اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی روستا. معنای لغوی توسعه حاوی مفاهیم و اشارات روشنی دایر بر پیشرفت، بسط، ترقی، نمو و نیز گسترش دامنه فعالیت‌ها است به عبارتی توسعه عبارت است از درجه‌ای از تحول که جامعه را براساس ویژگی‌های مربوط برای نیل به آرمان‌ها و اهداف خود هدایت می‌کند (حیدری و همکاران، 2023).

توسعه پایدار روستایی

توسعه پایدار روستایی فرایند اداره مناطق روستایی به طریقی است که نیازهای نسل جاری را برآورده سازد بدون این که توانایی نسل‌های آینده را به منظور برآورده ساختن نیازهای آن‌ها به خطر اندازد. در این راستا جاناناتان مرداخ توسعه پایدار روستایی را نوعی از توسعه می‌داند که در آن رابطه متقابل محیط و جامعه حفظ شده، به طوری که عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی همراه با ژرف اندیشی خاص با ایجاد الگوهای رفتاری سازمان یافته منجر می‌شود، به گونه‌ای که نیازهای نسل کنونی روستایی بدون آسیب رساندن به منابع طبیعی که حیات نسل‌های آینده به آن‌ها وابسته است، تأمین شود و آیندگان نیز مدنظر باشند، در این نوع توسعه سیستم‌های حمایتی محیطی در جلوگیری از آلودگی، تخریب، نابودی حیات و تنوع اکوسیستم بطور موثری عمل می‌کند و نیازهای جامعه و محدودیت‌های

بیشتر پاسخ دهندگان در مقطع دیپلم تحصیل کرده اند. نحوه توزیع پاسخ دهندگان از نظر میزان درآمد از شغل اصلی نشان داد بیشتر پاسخ دهندگان درآمد زیر یک میلیون تومان دارند.

با توجه به تحلیل پرسشنامه‌ها، در حال حاضر در روستای منطقه مورد مطالعه سطح درآمد و معیشت روستاییان پایین است و نرخ بیکاری بسیار بالاست. اما با توجه به پتانسیل‌های معرفی شده و وجود نیروی انسانی در صورت تبدیل شدن روستا به مقصد گردشگری می‌توان به افزایش درآمد و اشتغال‌زایی دست یافت. از سوی دیگر این امر موجب جذب سرمایه گذاران متخصص در ایجاد مقصد گردشگری خواهد شد و علاوه بر پیشرفت و سرعت گرفتن توسعه گردشگری در منطقه خواهیم بود بلکه می‌توان به سوی ایجاد معیشت پایدار نیز حرکت کرد.

بحث و نتیجه‌گیری تحقیق

با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته از داده‌های پرسش‌نامه و گفتگوها با ساکنین محلی، بخش‌هایی از پرسش‌نامه، بیست اسب سواری و دوچرخه سواری در زمینه‌های اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری، علی‌رغم توضیحات و توجیحات داده شده، کمتر مورد استقبال قرار گرفت، که این امر می‌تواند با آموزش صحیح و اطلاع‌رسانی درست بیشتر شود.

دیگر بخش‌هایی مانند حمل و نقل، مراکز اقامتی، رستوران، فروش مواد غذایی و ... در افزایش اشتغال، ایجاد درآمد و سرمایه‌گذاری در اولویت هستند. در بخش سؤالات پرسیده شده در زمینه سرمایه‌گذاری توسط افراد و گروه‌های مختلف، 80 درصد افراد غیربومی، 46 درصد افراد بومی، 52 درصد ارگان‌های دولتی و 46 درصد نهادهای محلی (براساس نظر ساکنین) نقش خواهند داشت. براساس تحلیل‌های پرسش‌نامه تأثیر گردشگری روستا به عنوان مقصد بر سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری در بخش‌های سرمایه شخصی، تسهیلات بانکی و امکانات و تجهیزات،

که در مطالعات علوم انسانی مطرح است استفاده شده است. از آنجا که هدف از این پژوهش ارزیابی اثر گردشگری پایدار بر توسعه اقتصادی مناطق روستایی (روستای هدف: روستای گردشگری حسین آباد ساغری از توابع بخش مرکزی شهرستان شاهرود) می‌باشد، لذا به لحاظ هدف کاربردی به شمار می‌رود. در این پژوهش از روش‌های توصیفی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، ساکنین روستای حسین آباد ساغری هستند. طبق آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال 1400 جمعیت این روستا 233 نفر (137 خانوار) می‌باشد.

برای حجم نمونه افراد پرسشنامه سرپرستان خانوار و به شیوه تمام شماری انتخاب شده‌اند. اما با توجه به اینکه آخرین آمار موجود مربوط به سال 1400 می‌باشد و این پژوهش در سال 1402 انجام شده 137 خانوار ذکر شده بود که در حال حاضر با تعداد، است، تعداد خانوار ذکر شده در آمار سال 1400 خانواری که در منطقه سکونت دارند تفاوت دارد با توجه به اینکه در این پژوهش تأثیرات احداث اکوکمپ و توسعه اقتصادی روستا، متغیرهای اصلی و به صورت کیفی هستند، با امتیازبندی آن‌ها را به صورت کمی درآورده‌ایم. که این کار را با استفاده از انجام داده‌ایم. SPSS نرم افزار تحلیلی 22 محدود زمانی تحقیق حاضر در روستای حسین آباد ساغری از مرداد 1402 لغایت مرداد 1403 است که نتایج به صورت کیفی ارائه شده است.

یافته‌های تحقیق

نحوه توزیع پاسخ دهندگان از نظر جنسیت در این قسمت نتایج تحقیق نشان داد تعداد و درصد پاسخ دهندگان از نظر جنسیت بررسی شده است که 39 درصد زن و تقریباً 61 درصد پاسخ دهندگان مرد هستند. نحوه توزیع پاسخ دهندگان از نظر سن که نتایج تحقیق نشان داد پاسخ دهندگان در رده سنی بین 20 تا 40 سال هستند. پاسخ دهندگان از نظر تحصیلات که نتایج تحقیق نشان داد

منابع و ماخذ

گل جلیلی، فاطمه، 1403، بررسی نقش گردشگری و هتل‌داری بر توسعه پایدار روستایی ایران، چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش، تهران

شهرابی، سعیده، 1403، بررسی نقش گردشگری بر اشتغال‌زایی و توسعه اقتصادی (روستایی) مطالعه موردی (روستای آینه وران)، کنفرانس بین‌المللی معماری، شهرسازی، هنر، طراحی صنعتی، ساخت و فناوری حکمت بنیان

قبادی، شادی و محمدی یگانه، بهروز و چراغی، مهدی، 1403، ارائه الگوی تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در نواحی روستایی اورامانات کردستان

بنی اسدی، ندا و نقوی، سمیه، 1403، شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای ارتقا توسعه گردشگری و بومگردی با رویکرد کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگری استان کرمان)

هدیه لو، مهدی و فرج‌اله حسینی، سیدجمال و میردامادی، سیدمهدی، 1403، تحلیل پتانسیل‌ها و قابلیت‌های توسعه گردشگری روستایی در بخش خلجستان استان قم با استفاده از تحلیل

خلیل مقدم، بیژن و بیات، روح‌الله و درویشی سه تالانی، فرهاد و فضل‌ی، صفر و زنگی آبادی، علی، 1403، ارائه و تبیین مدل مفهومی توسعه یافته گردشگری خلاقیت بنیان روستایی

معزی نسب، رضا و شاه محمدی، فرزین و زرنشانی اصل، طرالن و قادری، شایسته، 1403، تدوین راهبردهایی برای توسعه گردشگری فرهنگی با محور روستایی مطالعه موردی (روستای کول فرح شهرستان ایذه)، هفتمین همایش بین

المللی زیست‌شناسی و علوم زمین، همدان معتمدی، ندا و سلیمانی، حسین و گندمکار، امیر و خادم الحسینی، احمد، 1403، آمایش نواحی روستایی شهرستان

تقریباً به یک اندازه خواهد بود. با مجهز کردن روستاها، بهبود زیرساخت‌های آنها و هدایت جامعه روستایی به فرهنگ روستایی توان مشاغل بیشتری برای جامعه محلی ایجاد کرد و در نتیجه تأثیر مثبتی بر معیشت آنها گذاشت که این خود باعث جلوگیری از مهاجرت بیش از اندازه جامعه روستایی ایران به شهرها و خالی از سکنه شدن روستاها می‌شود. امروزه اهمیت صنعت گردشگری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را به عنوان نیروی محرکه اقتصادی هر کشور در نظر گرفت. گردشگری مزیت‌های فراوانی دارد و می‌تواند منبع مهمی برای ایجاد فرصت‌های شغلی و درآمدی و سرمایه‌گذاری در نتیجه عاملی در راستای توسعه بویژه در مناطق روستایی باشد. از سوی دیگر، این فعالیت‌ها و گسترش آنها در مناطق روستایی، برای بسیاری از گردشگران و کسانی که جویای آرامش و گریز از روزمرگی زندگی شهری و فشارها و استرس‌های ناشی از آن هستند از طریق سپری نمودن بخش‌هایی از اوقات فراغت خود در محیط‌های آرام و دورافتاده غالباً روستایی، قابل توجه هستند. توزیع مناسب درآمد باید در راستای کار برنامه‌ریزان باشد. با کمک تحلیل‌های صورت گرفته، باید طوری برنامه‌ریزی شود که همه ساکنین، چه به عنوان شغل اول یا شغل دوم، از فرصت‌های شغلی و منابع مالی گردشگری به طور یکسان بهره ببرند. گردشگری با روند خاص خود اقتصاد را تحت تأثیر قرار می‌دهد و آن را متحول می‌کند. گردشگری زمانی نتیجه مثبت دارد که با موافقت و همراهی ساکنین محلی باشد، در غیر این صورت نه تنها به تأثیرات مثبت اقتصادی نخواهیم رسید، بلکه اثرات زیست محیطی مخربی در پی خواهد داشت که خوشبختانه در روستای ساکنین محلی با اثرات مثبت اقتصادی گردشگری تا حدودی آشنایی دارند و با آموزش و اطلاع‌رسانی هدفمند می‌توان آن را بیشتر کرد.

Institute, Portland House, and Stag Place, London. SW1E 5DP.

Brooks, S.D., (2024). What is security: Definition through knowledge categorization? Secur. J. 2024, 23, pp: 225–239.

Dambridge Dictionary (2023). Meaning of security in English, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/security?q=security>.

George, D., & Mallery, P. (2023). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference (4th Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Vang, Jia, Huang, Xijia, Gong, Zhiqiang, Cao, Kaiying, (2023). Dynamic assessment of tourism carrying capacity and its impacts on tourism economic growth in urban tourism destinations in China, Journal of Destination Marketing & Management 15, pp: 100-383

جرقویه با تاکید بر گردشگری، نخستین همایش ملی انسان محیط و فناوری‌های نوین، ساوه

عناستانی، علی اکبر و بارانی علی اکبری، سجاد، 1403، تحلیل فضایی عوامل موثر بر شکل‌گیری رهیافت گردشگری هوشمند روستایی (مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری شرق استان کرمانشاه)

حیدری، امید و صمصام پور، صادق و پورانوری، زهرا و شیرینی، راحله و گردی، راضیه، 1403، ارزیابی نقش کارآفرینی گردشگری در توسعه روستایی، چهارمین کنفرانس ملی فناوری‌های نوظهور، سازمان‌های نوآور و توسعه پایدار، کرج

Ashley, Saroline (2025). The Impacts of Tourism on Rural Livelihoods: Namibia's Experience, Overseas Development